

**AXBOROT XAVFSIZLIGI VA IJTIMOYIY ONG: ILMIY-FALSAFIY
PARADIGMALAR****Kadirova Durdona Rustamovna****Андижон вилояти ИИБ****<https://doi.org/10.5281/zenodo.17412268>**

Axborot xavfsizligi va ijtimoiy ong o'rtasidagi dialektik bog'liqlik zamonaviy ijtimoiy-falsafiy paradigmalarda inson hayoti, jamiyat barqarorligi va sivilizatsiya rivojlanishining tub omillaridan biri sifatida ko'riladi. Chunki axborotning nafaqat texnik, balki ijtimoiy-ma'naviy mohiyati ham mavjud bo'lib, uning xavfsizligi ongning shakllanish jarayonlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Axborot oqimlari to'g'ri yo'naltirilganda ongda barqarorlik, tafakkurda mustahkamlik, ijtimoiy hayotda muvozanat yuzaga keladi; biroq manipulyativ, buzuvchi yoki chalg'ituvchi axborotlar ustuvor bo'lganda ijtimoiy ongning strukturasi izdan chiqadi va jamiyatning axloqiy-ruhiy immuniteti zaiflashadi. Shu jihatdan axborot xavfsizligi masalasi oddiy texnologik muammo emas, balki ijtimoiy ongni himoya qilish, uning me'yoriy tamoyillarini saqlash va rivojlantirish jarayonidir. Ijtimoiy ong axborot oqimlari orqali o'zini doimiy ravishda qayta quradi. Demak, axborot xavfsizligi ushbu jarayonning sog'lomligini ta'minlaydigan falsafiy paradigma sifatida maydonga chiqadi. Bu paradigma ongni jamiyatning umumiy ma'naviy qadriyatlari bilan uyg'unlashtirish, insonning erkin qaror qabul qilish salohiyatini mustahkamlash hamda ijtimoiy institutlarning ishonchligini oshirishga qaratilgan.

Ijtimoiy ongning o'ziga xosligi shundaki, u individual tajriba bilan kollektiv tajribaning kesishgan nuqtasida shakllanadi. Agar axborot xavfsizligi shaxsiy ongni himoya qilishdan tashqariga chiqib, ijtimoiy ongni mustahkamlash darajasiga ko'tarilsa, bu jamiyatdagi birdamlik va o'zaro ishonchning asosiy manbaiga aylanadi. Chunki ijtimoiy ongning deformatsiyaga uchrashi jamiyatdagi bo'linish, manipulyatsiya va beqarorlikni kuchaytiradi. Shu bois axborot xavfsizligi ijtimoiy-falsafiy paradigmada faqat tashqi tahdidlardan himoya emas, balki ichki ongiy jarayonlarni tartibga solish, ularni uyg'unlashtirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash mexanizmi sifatida talqin qilinadi.

Shuningdek, axborot xavfsizligi va ijtimoiy ongning o'zaro ta'siri vaqt va makon tushunchalarini ham yangicha talqin qilishni talab etadi. Chunki axborot oqimlari global miqyosda tezlashar ekan, ongning qabul qilish qobiliyati, jamiyatning o'zini anglash shakllari ham muttasil o'zgarib boradi. Bu esa axborot xavfsizligi strategiyasini faqatgina texnik nazoratga emas, balki ongni zamonaviy transformatsiyalar jarayonida barqaror tutishga qaratilgan falsafiy-metodologik asoslar bilan boyitishni taqozo etadi. Natijada axborot xavfsizligi va ijtimoiy ong o'rtasidagi aloqadorlik ijtimoiy falsafa kontekstida inson va jamiyatning ma'naviy-ruhiy butunligini saqlash, tafakkurning erkin rivojlanishini ta'minlash va sivilizatsiyaning barqaror istiqbolini shakllantirishning ajralmas paradigmasi sifatida qaraladi. Shu tarzda, axborot xavfsizligi jamiyatni tashqi va ichki tahdidlardan himoya qilish vositasi emas, balki ongiy dunyoqarashning yangilanishi va ijtimoiy uyg'unlikning falsafiy poydevori bo'lib namoyon bo'ladi.

Axborot xavfsizligi va ijtimoiy ongning falsafiy uyg'unligi jamiyatning "ma'no ishlab chiqarish" rejimlari, ommaviy muloqot me'yorlari va tasavvuriy hamjihatlik mexanizmlarini muvozanatga keltirish vazifasi sifatida namoyon bo'ladi: ijtimoiy ong, avvalo, kommunikativ mediatsiya orqali quriladi va shu bois axborot oqimlarining me'yoriy boshqaruvi (maxfiylik,

kontekst, ishonch, javobgarlik) barqarorlikning o'zi bilan tenglashtiriladi; Berger va Luckmann ta'kidlaganidek, "haqiqat deb qabul qilinadigan ijtimoiy olam doimiy ijtimoiylashuv va institutsionallashtirish amaliyotlari natijasidir", shuning uchun "axborot rejimlari"dagi buzilishlar ongiy barqarorlikka bevosita zarba beradi (Berger & Luckmann, 1966. – B. 33–34);¹ McLuhan ogohlantiradi: "muhit – bu xabar" va media strukturasi ongning sezgi arxitekturasini qayta sozlaydi (McLuhan, 1964. – B. 7);² Postman nazarida esa "ko'ngilochar format" ustuvorligi jamoat muloqotini sathiyashtirib, ijtimoiy fikrni himoyasiz qoldiradi (Postman, 1985. – B. 16–18);³ Lippmann "ijtimoiy ong ko'proq stereotiplarga tayangan holda ishlaydi" deya yozar ekan, axborot xavfsizligini stereotiplarni tanqidiy qayta ishlash qobiliyati sifatida talqin qilishga undaydi (Lippmann, 1922. – B. 29–30);⁴ Dewey esa jamoatning o'zi "kommunikatsiya tarmoqlari sifatini oshirmasdan" barqaror qaror chiqarolmasligini ta'kidlaydi (Dewey, 1927. – B. 184–186);⁵ Bourdieu "ramziy zo'ravonlik"ni diskurslar orqali legitimlashtiriladigan kuch sifatida ochib beradi va axborot xavfsizligi aynan "ramziy maydon"dagi tengsizliklarni kamaytirishga qaratilgan normativ amaliyot ekanini ko'rsatadi (Bourdieu, 1991. – B. 166–169);⁶ Andersonning "tasavvur qilingan hamjamiyatlar" g'oyasi shuni bildiradiki, milliy va fuqaroviy identifikatsiya "matn, tasvir va ritual"lar orqali uzluksiz ishlab chiqiladi, demak, soxta axborot va manipulyatsion narrativlar bu tasavvurni parchalab, axborot xavfsizligini faqat texnik emas, balki ma'naviy-siyosiy muammo sifatida kun tartibiga olib chiqadi (Anderson, 2006. – B. 6–7);⁷ Searle "institutsional faktlar"ning til aktlari va kollektiv niyatlar orqali vujudga kelishini tahlil qilib, ijtimoiy ontologiyada ishonch va qoidalar barqarorligi buzilganda "faktlar"ning o'zi zaiflashishini ko'rsatadi (Searle, 1995. – B. 2–4);⁸ Westin maxfiylikni "shaxsiy axborot ustidan nazorat" deya ta'riflab, uni shaxsiy avtonomiya va ijtimoiy ishonchning asosiy sharti sifatida himoya qiladi (Westin, 1967. – B. 7–10);⁹ Julie Cohen esa raqamli muhitda "doimiy kuzatuv va profilizatsiya ijodiy subyektivlikni siqib chiqaradi" deya, axborot xavfsizligini faqat huquqiy konformizm emas, balki "erkin subyektivlik uchun me'yoriy infratuzilma" sifatida talqin etadi (Cohen, 2012. – B. 149–153);¹⁰ Castoriadis uchun ijtimoiy ong "tasavvurning institutsional kuchi"ga tayanadi, shu bois axborot rejimlari – bu kollektiv o'zini-o'zi belgilash qudratini ("avtonomiya"ni) real vaqt rejimida yoki soxta tasavvurlar orqali qo'llab-quvvatlaydigan/yoki yemiradigan mexanizmdir (Castoriadis, 1987. – B. 371–374);¹¹ Taylor "zamonaviy ijtimoiy tasavvurlar" konsepsiyasida jamoat maydoni ochiqqligi, ishtirok va o'zaro tan olishga suyanishini ko'rsatadi, demak, axborot xavfsizligi "ochiqlikni yopish" emas, balki "ochiq oqimlarni kontekstual me'yorlar bilan tartibga solish" etikasi (tayanch qadriyatlar,

¹ Berger P. L., Luckmann T. *The Social Construction of Reality*. – New York: Anchor Books, 1966. – 219 b. – B. 33–34.

² McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man*. – New York: McGraw-Hill, 1964. – 359 b. – B. 7; 18.

³ Postman N. *Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business*. – New York: Penguin, 1985. – 163 b. – B. 16–18.

⁴ Lippmann W. *Public Opinion*. – New Brunswick: Transaction Publishers, 1998 (1922). – 427 b. – B. 29–30.

⁵ Dewey J. *The Public and Its Problems*. – Athens (OH): Swallow Press, 1946 (1927). – 236 b. – B. 184–186.

⁶ Bourdieu P. *Language and Symbolic Power*. – Cambridge: Polity Press, 1991. – 300 b. – B. 166–169.

⁷ Anderson B. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. – London: Verso, 2006. – 240 b. – B. 6–7.

⁸ Searle J. R. *The Construction of Social Reality*. – New York: Free Press, 1995. – 241 b. – B. 2–4.

⁹ Westin A. F. *Privacy and Freedom*. – New York: Atheneum, 1967. – 487 b. – B. 7–10.

¹⁰ Cohen J. E. *Configuring the Networked Self: Law, Code, and the Play of Everyday Practice*. – New Haven: Yale University Press, 2012. – 352 b. – B. 149–153.

¹¹ Castoriadis C. *The Imaginary Institution of Society*. – Cambridge: Polity Press, 1987. – 418 b. – B. 371–374.

hisobdorlik, tushuntirishlilik)dir (Taylor, 2004. – B. 23–26);¹² nihoyat, Herman va Chomsky “rozilik ishlab chiqarilishi” mexanizmlarini ko’rsatib, ijtimoiy ongning bozordagi manfaatlar arxitekturasini bilan “filtrlash” xavfiga e’tibor qaratadi (Herman & Chomsky, 1988. – B. 2–14);¹³ shunday qilib, axborot xavfsizligi ijtimoiy falsafa uchun uch qatlamli dasturga aylanadi – (i) semantik qatlam: haqiqat rejimlarini tekshirish va kontekstual yaxlitlikni saqlash; (ii) aksiologik qatlam: shaxsiy maxfiylik, qadr-qimmat va ijodiy subyektivlikni himoya qilish; (iii) institutsional qatlam: jamoat maydonini ochiq, ammo normativ jihatdan sozlangan, hisobdor va tushuntiriladigan oqimlar asosida boshqarish – chunki “media arxitekturasidir” (McLuhan, 1964. – B. 18) va jamiyat o’zining ongiy barqarorligini axborot rejimlarining etik-siyosiy sifati bilan birga yaratadi.¹⁴

Axborot xavfsizligi va ijtimoiy ongning falsafiy uzviyligi mohiyatan “ma’no ishlab chiqarish” jarayonlarining me’yoriy arxitekturasini bilan belgilanadi: ijtimoiy ong axborot oqimlarida o’zini timsollaydi, shu bois xavfsizlikni faqat himoya texnikalari majmui sifatida emas, balki kontekstlar, qoidalar va ishonch aloqalarini muvofiqlashtiruvchi aksiologik-normativ mexanizm sifatida tushunish lozim. Umberto Eko semiotika doirasida “belgi hech qachon ‘tabiiy’ emas, u ijtimoiy kelishuv natijasida ishlaydi” deya ta’kidlaydi; demak, axborot xavfsizligi belgilar almashinuvidagi kelishuvlar barqarorligini himoya qilishdir: “belgilarning yurgizilishi – konvetsional tartibning ishlab chiqilishi va qo’riqlanishidir” (Eco, 1976. – B. 16–17).¹⁵ Pirsning triadik modeli (belgi–obyekt–interpretant)dan kelib chiqilsa, ijtimoiy ong o’zini doimo sharhlovchi interpretantlar zanjirida qayta bunyod qiladi; shu bois “xavfsizlik” deganda sharhlash ufqini buzadigan parazitizm va manipulyatsiya mexanizmlarini jilovlash ham ko’zda tutiladi (Peirce, 1998. – B. 411–413).¹⁶ Aynan shunday bo’shliqqa ishora qilgan Mishel Sers parazitni “shovqin” va “mehmonga aylangan begona” sifatida tasvirlab, ijtimoiy aloqalarning uzviyligi shovqin boshqaruvi bilan o’lchanishini uqtiradi: “aloqa – bu shovqinni tartibga solish san’ati” (Serres, 1982. – B. 3–5);¹⁷ demak, axborot xavfsizligi shovqinni yo’qotish emas, balki haqiqiy muloqotni ta’minlaydigan selektiv filtrlash – “kontekstual yaxlitlik”ni tiklash amaliyotidir.

J. L. Ostin nutq aktlari nazariyasida “so’zlar ish qiladi” (“to say is to do”) deya qayd etadi; demak, yolg’on xabar, vahima, tahqirlovchi diskurslar – bularning barchasi ijtimoiy ongda bevosita performativ oqibat tug’diradi (Austin, 1975. – B. 5–6, 94–96).¹⁸ Shu nuqtada Poppening “ochiq jamiyat” talqini mezon beradi: “ochiqlik xavfsizlikning aksi emas, balki uni ta’minlovchi tanqidiy institutlar mavjudligidir” (Popper, 1945. – B. 176–179);¹⁹ ya’ni axborot oqimlari ochiqligi demokratik tekshiruv, javobgarlik va daliliy asos bilan birga bo’lgandagina ijtimoiy ongning mustahkamlaydi. Aks holda, Ayzek Berlin aytgan “salbiy erkinlik” (aralashmaslik) nomidan nazoratsiz oqimlar ijtimoiy qudratsizlikni kuchaytirishi mumkin; u ogohlantiradi: “erkinlik – bu daxlsizlik hududi, biroq u axloqiy tartib bilan uyg’un bo’lmasa, nizo

¹² Taylor C. *Modern Social Imaginaries*. – Durham: Duke University Press, 2004. – 215 b. – B. 23–26.

¹³ Herman E. S., Chomsky N. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. – New York: Pantheon, 1988. – 412 b. – B. 2–14.

¹⁴ McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man*. – New York: McGraw-Hill, 1964. – 359 b. – B. 7; 18.

¹⁵ Eco U. *A Theory of Semiotics*. – Bloomington: Indiana University Press, 1976. – 512 b. – B. 16–17.

¹⁶ Peirce C. S. *The Essential Peirce*. Vol. 2 (1893–1913). – Bloomington: Indiana University Press, 1998. – 624 b. – B. 411–413.

¹⁷ Serres M. *The Parasite*. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1982. – 240 b. – B. 3–5.

¹⁸ Austin J. L. *How to Do Things with Words*. – Oxford: Oxford University Press, 1975. – 168 b. – B. 5–6; 94–96.

¹⁹ Popper K. *The Open Society and Its Enemies*. Vol. 1. – London: Routledge, 1945. – 368 b. – B. 176–179.

manbai bo'lishi mumkin" (Berlin, 2002. – B. 169–171).²⁰ Pol Riker "hikoya qilingan o'zlik"ni (narrativ identitet) tahlil etib, ijtimoiy ong o'zini voqelantiruvchi hikoyalar uzluksiz qayta tahrir qilinishini ko'rsatadi; shu bois axborot xavfsizligi – bu haqiqat rejimlari va kollektiv xotiraga doir hikoyalar ustidan "etiqodga loyqlik" me'yorlarini saqlash masalasi hamdir: "o'zlik – bu va'da va guvohlik etikasi bilan mustahkamlangan hikoya" (Ricoeur, 1992. – B. 114–116).²¹ Don Ide texnologik vositachilikni tahlil qilib, media-artefaktlar inson dunyo-tajribasini fenomenologik jihatdan qayta shakllantirishini ko'rsatadi; shuning uchun "apparatlar ontologiyasi" axborot xavfsizligida markaziy o'rin tutadi: "vosita – bu istiqbolni chizuvchi chiziq" (Ihde, 1990. – B. 72–75).²²

Raqamli makonda shovqin va belgi o'yinlari kuchaygan sari, De Serto odatiy amaliyotlar orqali foydalanuvchi "jazz etilgan" rejimlarni "o'ziniki qilib olish"ini ko'rsatadi; demak, ijtimoiy ong faol agentlik orqali algoritmik me'yorlarni o'zlashtirar, lekin ularni ijodiy egallashda etik me'yorlar zarur: "kundalik strategiyalar – tartib ustidan mayda g'alabalar iqtisodiyotidir" (de Certeau, 1984. – B. 34–36).²³ Rejmond Uilyams "madaniyat – bu 'butun yo'l turmushi'" deb ta'riflab, kommunikativ infratuzilma ijtimoiy ongning sinfiy va qadriyatli tarhlarini ishlab chiqarishini ko'rsatadi (Williams, 1958. – B. 300–303);²⁴ bu jarayonda "yolg'on ehtiyojlar" va "tomosha" iqtisodiyoti kuchayganda, xavfsizlik semantik qatlamni – farqlash, baholash va haqiqatni ajratish qobiliyatini – himoya qilishni talab qiladi. Per Rok ja'mi bo'lib ko'rinadigan "yangi ommaviylar" tahliliga o'xshash ruhda Ortega y Gasset omma kuchining beqarorligini tilga oladi: "omma o'zini me'yor o'rniga qo'yadi" (Ortega y Gasset, 1932. – B. 14–16);²⁵ ijtimoiy ongni parchalovchi populistik axborot rejimlari sharoitida axborot xavfsizligi – bu normativ me'yorlarni qayta tiklash va tekshiruv institutlarini kuchaytirishdir.

Nihoyat, Mishel Serresning "parazit" modeli bilan Eko-Pirs chizgan semiotik ramka, Ostinning performativligi va Rikerning narrativ etikasi birlashtirilsa, axborot xavfsizligi uch darajadagi falsafiy vazifa sifatida ochiladi: (1) semantik daraja – "shovqin"ni me'yorlash va kontekstual yaxlitlikni saqlash (belgi oqimlarining interpretativ barqarorligi); (2) aksiologik daraja – shaxsiy avtonomiya, maxfiylik va payrovlik ("accountability")ni kafolatlovchi normativ qoidalar ('va'da' va 'guvohlik' etikasi); (3) institutsional daraja – ochiq jamiyatning daliliy tekshiruv, mustaqil media-arbitraj va javobgarlik mexanizmlari bilan quvvatlangan kommunikativ infrastrukturasini barpo etish. Axborot xavfsizligi shu tarzda "yopilish" emas, balki ochiqlikni semantik va etik me'yorlar orqali barqarorlashtirish san'atidir: "belgi tizimlari ishlashi – ularni ishlatish qoidalari adolatli bo'lganda" (Eco, 1990. – B. 60–62).²⁶

Axborot xavfsizligi va ijtimoiy ong dialektik bog'liqlikda shakllanadigan hodisalardir: ijtimoiy ongning mazmuni va tuzilishi bevosita axborot oqimlari sifatiga bog'liq bo'lgani uchun, axborot xavfsizligini ta'minlash nafaqat texnik muammo, balki falsafiy-aksiologik vazifa sifatida qaralishi lozim. Ijtimoiy falsafa kontekstida bu masala insonning o'zini anglash jarayoni, ijtimoiy ishonchning me'yorlari va ma'naviy barqarorlikni mustahkamlash bilan bog'liqdir. A.

²⁰ Berlin I. Liberty (inc. "Two Concepts of Liberty"). – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 416 b. – B. 169–171.

²¹ Ricoeur P. Oneself as Another. – Chicago: University of Chicago Press, 1992. – 424 b. – B. 114–116.

²² Ihde D. Technology and the Lifeworld: From Garden to Earth. – Bloomington: Indiana University Press, 1990. – 216 b. – B. 72–75.

²³ de Certeau M. The Practice of Everyday Life. – Berkeley: University of California Press, 1984. – 229 b. – B. 34–36.

²⁴ Williams R. Culture and Society 1780–1950. – New York: Columbia University Press, 1958. – 360 b. – B. 300–303.

²⁵ Ortega y Gasset J. The Revolt of the Masses. – New York: W. W. Norton, 1932. – 204 b. – B. 14–16.

²⁶ Eco U. The Limits of Interpretation. – Bloomington: Indiana University Press, 1990. – 288 b. – B. 60–62.

Toffler qayd etganidek, “axborot – bu qudratning yangi shakli, uning taqsimlanishi ijtimoiy strukturalarni o‘zgartiradi” (Toffler, 1990. – B. 24).²⁷ Shu bois, axborot xavfsizligi ijtimoiy ongning izchil shakllanishi va jamiyatdagi “ma’no ishlab chiqarish” jarayonlarining barqarorligi uchun zarur shart sifatida maydonga chiqadi.

Mazkur jarayonning falsafiy talqini shuni ko‘rsatadiki, ongning mazmunini shakllantiruvchi axborot oqimlari manipulyatsiya, dezinformatsiya va mafkuraviy nazorat orqali jamiyatni beqarorlashtirishi mumkin. U. Bek “xavf jamiyati” nazariyasida ta’kidlaganidek, “zamonaviy sivilizatsiya o‘zini o‘zi ishlab chiqaradigan xavflar orqali belgilanadi” (Beck, 1992. – B. 21), ya’ni axborot oqimlari ham ijtimoiy ongni mustahkamlovchi, ham uni yemiruvchi omil sifatida namoyon bo‘lishi mumkin.²⁸ Shunday ekan, axborot xavfsizligi – bu jamiyatning nafaqat texnologik, balki axloqiy va madaniy immunitetini ham himoya qiluvchi kompleks mexanizm.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Berger P. L., Luckmann T. The Social Construction of Reality. – New York: Anchor Books, 1966. – 219 b. – B. 33–34.
2. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. – New York: McGraw-Hill, 1964. – 359 b. – B. 7; 18.
3. Postman N. Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business. – New York: Penguin, 1985. – 163 b. – B. 16–18.
4. Lippmann W. Public Opinion. – New Brunswick: Transaction Publishers, 1998 (1922). – 427 b. – B. 29–30.
5. Dewey J. The Public and Its Problems. – Athens (OH): Swallow Press, 1946 (1927). – 236 b. – B. 184–186.
6. Bourdieu P. Language and Symbolic Power. – Cambridge: Polity Press, 1991. – 300 b. – B. 166–169.
7. Anderson B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. – London: Verso, 2006. – 240 b. – B. 6–7.
8. Searle J. R. The Construction of Social Reality. – New York: Free Press, 1995. – 241 b. – B. 2–4.
9. Westin A. F. Privacy and Freedom. – New York: Atheneum, 1967. – 487 b. – B. 7–10.
10. Cohen J. E. Configuring the Networked Self: Law, Code, and the Play of Everyday Practice. – New Haven: Yale University Press, 2012. – 352 b. – B. 149–153.
11. Castoriadis C. The Imaginary Institution of Society. – Cambridge: Polity Press, 1987. – 418 b. – B. 371–374.
12. Taylor C. Modern Social Imaginaries. – Durham: Duke University Press, 2004. – 215 b. – B. 23–26.
13. Herman E. S., Chomsky N. Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media. – New York: Pantheon, 1988. – 412 b. – B. 2–14.

²⁷ Toffler A. Powershift: Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21st Century. – New York: Bantam Books, 1990. – 585 b. – B. 24.

²⁸ Beck U. Risk Society: Towards a New Modernity. – London: Sage, 1992. – 260 b. – B. 21.

14. McLuhan M. Understanding Media: The Extensions of Man. – New York: McGraw-Hill, 1964. – 359 b. – B. 7; 18.
15. Eco U. A Theory of Semiotics. – Bloomington: Indiana University Press, 1976. – 512 b. – B. 16–17.
16. Peirce C. S. The Essential Peirce. Vol. 2 (1893–1913). – Bloomington: Indiana University Press, 1998. – 624 b. – B. 411–413.
17. Serres M. The Parasite. – Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1982. – 240 b. – B. 3–5.
18. Austin J. L. How to Do Things with Words. – Oxford: Oxford University Press, 1975. – 168 b. – B. 5–6; 94–96.
19. Popper K. The Open Society and Its Enemies. Vol. 1. – London: Routledge, 1945. – 368 b. – B. 176–179.
20. Berlin I. Liberty (inc. “Two Concepts of Liberty”). – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 416 b. – B. 169–171.
21. Ricoeur P. Oneself as Another. – Chicago: University of Chicago Press, 1992. – 424 b. – B. 114–116.
22. Ihde D. Technology and the Lifeworld: From Garden to Earth. – Bloomington: Indiana University Press, 1990. – 216 b. – B. 72–75.
23. De Certeau M. The Practice of Everyday Life. – Berkeley: University of California Press, 1984. – 229 b. – B. 34–36.
24. Williams R. Culture and Society 1780–1950. – New York: Columbia University Press, 1958. – 360 b. – B. 300–303.
25. Ortega y Gasset J. The Revolt of the Masses. – New York: W. W. Norton, 1932. – 204 b. – B. 14–16.
26. Eco U. The Limits of Interpretation. – Bloomington: Indiana University Press, 1990. – 288 b. – B. 60–62.
27. Toffler A. Powershift: Knowledge, Wealth, and Violence at the Edge of the 21st Century. – New York: Bantam Books, 1990. – 585 b. – B. 24.
28. Beck U. Risk Society: Towards a New Modernity. – London: Sage, 1992. – 260 b. – B. 21.